

»Gospod Martin, pridite malo po vasi,« oglašila se na praču domača hči.

»Saj ne utegnete, da bi se mudili z mano,« odgovarja duhovnik.

»O, kaj tisto! Oče so tako v hiši. Presuljka pri vejavniku se je pokazila in jo popravljajo. Jaz sem pa ravnokar zasula vse grobove — na kamnih.«

»Pa bodi, Urška!«

»Hvaljen Jezus!« pozdravi duhovnik gospodarja.

»Hvaljeni tudi Vi, gospod Martin, da se zglasite pri nas. Kaj boste tičali vedno gori pri Klančarju. Gori je za denar gorka peč, pri nas je zastoj.«

»Imate prav, oče Brban! Kdo bo zmerom tičal v hiši? Zunaj pa je tako lepo.«

»Sedite, gospod Martin, da nam spanja ne odnesete,« prigovarja Urška z močnato obleko. »Pa ne zamerite, da imamo tako navlečeno po hiši. Smo na kmetih. Kajne, kako sem natrošena od moke! Pa kaj hočemo? To je naš kruh,« nadaljuje zgovorno dekle.

»Dekle, prinesi gospodu kaj za prigrizek! Vina nimamo doma, gospod Martin! Pa če se boste še kaj oglasili, bomo tudi to preskrbeli,« izpregovori hišni gospodar.

»Oh, ni se treba oškodovati, oče Brban! Saj nisem prišel zato, da bi mi postregli. Ali tale Vaš mutec mi je pa res všeč in rad ga imam, ker je tako pošten in priden,« reče duhovnik.

»Pa tudi mi smo Vam hvaležni, gospod Martin, da ste ga tako lepo pripravili za svete zakramente. Kar ves drug je, odkar k Vam zahaja, in tistih ženskih muh se je močno otresel. Vam zaupa vse in če bi mu Vi rekli, naj zvonove pomeče raz zvonik, pa bi se takoj pripravil.«

»Res je, oče Brban! Pa mislim, da Vas tudi uboga.«

»Ne tako, kakor Vas. Kar mu je Šimen naročil, ko je šel od doma, to izvršuje z vso vestnostjo in ne morem ga odvrniti, da bi pustil strugo v miru.«

»No, oče, ne jemljite mu vsega veselja. Saj stori vse, kar zahtevate, in nihče drug Vam niti za dobro plačilo ne naredi tega, kar Vam izvrši Judek. Ali vsak človek mora imeti tudi nekaj, kar ga žene, da izvršuje načrte svojega duha. Misel o popravljeni žagi mu je navdahnil Šimen in ta je Vaš sin, ki bode enkrat zasedel Vaš stol, kadar Vi obnemorete.«

»Ah, Šimen, ta ni moj sin! Ima svoj prav in rad bi napravil tako žago, kokor jo ima Tönnies v Ljubljani. Ali tega mi ne zmoremo. Zadolžiti se

pa vendar ne kaže na stara leta. Urša še ni preskrbljena, na Judka je tudi treba misliti, Šimen tudi ne more praznih rok gospodarstva nastopiti.«

»To je že res, oče! Ali svet napreduje in kar je bilo za Vaših mladih let dobro, to zdaj ne velja. Razmere so se izpremenile, delovne moči so se podražile, denar nima več tiste vrednosti... Treba je obrtniku, da se posluži naprednih naprav, da si pomaga s stroji, da se prilagodi novošegnim razmeram. Le dobite dobrega žagarja in boste videli, da bode komaj zaslužil na dan svoje plačilo.«

»Saj imamo Judka, ki je poceni...«

»Kaj pa, če Vas mutec pusti, ali če zboli?«

»O, to ni tako hitro in moramo soditi po človeški sodbi.«

»Ali Vam pri predružačenih razmerah mutec ne bo več služil in tudi več prislužil?«

»Gospod Martin, Vi ste sanjač kakor moja dva sinova. Izkušnja je najboljši mojster.«

»Ali ni škoda, da se Šimen potika po tovarnah in drugim posojuje svojo moč in glavo, ko ga vendar doma krvavo potrebujete?«

»Saj ga nisem gonil od hiše. Gospodar sem pa seveda še vedno jaz.«

»Naše življenje je kakor rosna kaplja na veji in večno tudi Vi ne boste živeli. Zakaj bi ne popustili za en vajet in ga dali v roke Šimnu. Boste vsaj videli, boste poizkusili, kaj bo naredil. Izkušnja je vendar najboljši mojster, pravite.«

Brban je umolknil. Gospod Martin pa je z noževo ostrino deval surovega masla na ajdov kruh in prigrizaval...

»Prav imate, gospod Martin! Saj sem jaz tudi že očeta nagovarjala, naj ne bodo tako trdi in naj prispevajo nekaj za turbino. Vsi trije bomo delali pridno in gospod Martin nam bodo šli tudi na roko, kajneda!«

»Prav rad, kar je v moji moči.«

Brban je molčal.

Hišne duri odpre mutec in začne pomežikavati gospodu Martinu, kažoč s prstom na očeta, češ naj nagovarja, da pride brat domov in da začno staviti turbino. Roko začne vrteti, kar se da hitro, posnemajoč brzo vrtenje vodne turbine, da se mu srce smeje in meketajoče se dere: »Be-e!«

Brban se ozre na Judka, smejoč se, pa reče hčeri: »Urša, pa piši Šimnu, naj pride, če hoče! Polovico turbine bom že plačal — pa nič več, niti beliča. To pa storim iz spoštovanja do gospoda Martina, ki je naš domači prijatelj.«

In gospod Martin poda roko hišnemu gospodarju, se zahvali Urški za postrežbo ter odide iz mlina z Judkom, ki je plesal v veži od veselja in božal lica duhovniku z žuljavo roko...

NOVA STRUGA.

Povest izpod hribov. — Spisal P. Bohinjec.

I.

Purček, Pu-urček! Ali me ne poznate?« Tako je klical mlad človek 25 tih let voznika Purčka iz Križev, ki je ravnokar pogнал konje z dvorišča mestne gostilne »Pri pincgavskem volu«. Tržen dan je bil, pa ljudje so se razšli, ker je bil dan kratek in vreme neugodno. Le Purček, ki je vozil navadno trgovcem robo iz mesta, je izvečine zadnji odhajal. Tako tudi tisti jesenski dan. Mladi popotnik je baš kar dospel z vlakom in ni mogel poprej poskrbeti za voznika.

Purček, majhen možiček z rdečim nosom in širokimi usti, je takoj spoznal mladeniča, oblečenega napol gosposko, pa je ustavil.

»Eh no, podrta kočija, Šimen iz malna, kaj ne? Kdo bi te takoj spoznal, ker si tako gosposko oblečen, kakor kakšen birič. Le kar prisedi! Noč se bliža, pila bova po poti.«

Mladi popotnik hitro prisede poleg voznika na lojtrski voz, obložen z raznimi sodčki in zaboji, potegne rdeči koc čez noge, Purček pa požene svoji živalci.

Dva velika, suha konjiča sta potegnila za ojesa, toda urna nista bila in nista mogla biti. Tekla sta pomalem, pa sta le obtičala v cestnem blatu, dasi voz ni bil hudo obložen. Neusmiljen Purček ni bil, toda krmil je premalo.

Dolga pot je bila. Mlademu popotniku se je skoro zahotelo, da bi šel peš. Pa pri zgovornem vozniku je na to skoro pozabil.

Cesta je vedla skoz vasi. Prešla sta že to in ono vas, pa govorice ni zmanjkalo.

»Veš, Šimen, dobro je, če je mlad človek srčan, pa pamet je boljša kakor žamet. France je bil preveč nagnjen na pretep in to ga je pokopalo.«

Šimen se zamisli in solza mu je kanila na plave brke. Pa se zataji in vpraša:

»Pa kako je vendar bilo, da so ravno mojega brata ubili?«

»Mokričani in Pasjani se že od nekaj niso mogli. Tista suha trska, Krajevčeva Marijana, je bila vsemu temu kriva. Dekle je bilo tako kakor živo srebro in vsak paglavec se je že smolil okrog nje. Stari je ni mogel več krotiti, pa so mu sosedge rekli: „Le kar zakonski jarem nanno!“ Draginov fant se je že postaral, pa ni lahko dobil neveste. „Pa naj jo on vzame,“ so sosedge

rekli. In tako je bilo. Fantje so voglarili. Vino so pili v škafih. Vino je lezlo v glavo, pamet pa iz glave. Ko je mutec Judek ravno plesal, mu je nekdo klobuk z glave prevrnil. Da je mutcu tista medvedova taca na njegovem klobuku več kakor vse drugo, to že veš. In zdaj vidi svoj klobuk na tleh. To je bilo dovolj. Takoj prvega, ki je plesal za njim, pograbi in ga vrže ob tla. Bil je Lukčev iz Pasje kože.

Pretep se je začel v hiši, končal pa zunaj hiše. Planke so hreščale za ograjo, pokalo je, kakor bi streljali. Pasjani so se spet zbrali v hiši, Mokričani so se razkropili . . . Kako tudi ne? Izgubili so vojvoda, ki je mrtev ležal pod Krajevčevim kozolcem . . .«

Voznik Purček je končal. Šimen je naglas zaplakal.

Precej časa sta molčala in jima ni bilo mar, da bi se kje ustavila. Šele ko sta prišla na razpotje in je ena cesta držala na Mokrice, druga na Križe, se je vozniku spet jezik razvezal.

»Veš kaj, Šimen, za mero vina boš pa dal, da pozabiva žalost.«

»Le ustavi, Purček,« pravi Šimen. V mraku se je še bral nad gostilno napis z velikimi črkami: »Pri zlati zvezdi.«

To je bila prva hiša in gostilna pri fari v Križih. Bila je nekaj minut oddaljena od vasi in zelo obiskana. Možake je vlekla vedno dobra vinska kapljica, fante pa domača hči Majdka. Zato se tudi naša dva potnika ustavita. Purček je odložil dva zaboja piva v steklenicah, Šimen pa je tako imel kreniti peš po stranski poti v Mokrice.

Na pragu se prikaže deklica pri osemnajstih letih. Temnožolto krilo se je blestelo v večernem mraku, siva jopa se je oprijemala jakih pleč, pisan zastorček z belimi naramnicami je visel čez pas. Glavo so dičili gosti kakor oglje črni lasje, pod lasmi se je kazalo jasno čelo, pod črnimi obrvmi črne oči, žive kakor živo srebro, okrogla lica s podolgovato brado so bila bela kakor sneg, ustnice stisnjene, pa rdeče kakor jagode.

Ko se je tako sukala na pragu, pa nagovarjala voznika, so njene oči neprenehoma migljale nad mladim potnikom.

»Ali morem kaj postreči?« povpraša Šimna, ki je skočil z voza. Njen glas je sešel Šimnu v dno

duše. Ko je bil pred dvema letoma doma, jo je videl. Pa takrat je bila še otročja. Brž se je spomnil pisem Francetovih, v katerih je večkrat omenjena »kriška roža«.

Šimen naroči liter vina, stoječ sredi sobe, pa zamišljen gleda »kriško rožo«.

»Ta naj bi bila nevesta mutčeva?« To vprašanje mu je plavalo po duši.

Pa ni dolgo zamišljeno klonil glave. Majdka prinese pijačo. Ženska radovednost je hitro izvedela v veži od Purčka, kdo da je njegov tovariš.

»Saj te nisem spoznala, tako si se izpremenil, Šimen!« Pa njen obraz je bil zdaj vse drugačen. Ustnice, ki so prej dihale smeh, so trepetale, oči so plavale v solzah.

»Le potolaži se, Šimen! Res hudo je, tako izgubiti brata. Pa v milosti božji je bil gotovo. Saj sem ga ono nedeljo videla pristopiti k božji mizi. Tako dober je bil, kakor je dober dan v letu, tako priden kakor čebela, tako lepega vedenja kakor Brulčev študent, ki za duhovna študira. Gotovo mu je bil Bog milostljiv.«

Šimnu je dobro dela deključja tolažba.

»Bog daj, Majdka, in usliši tvojo željo! Tudi ti si dobra. Hvala ti prisrčna!«

Deklico je poklicala mati. Šimen je solzan zrl za njo. Piti se mu ni ljubilo, domov iti se je odločil tako težko.

Purček se je še nekaj časa pomenkoval z njim, potem pa odvozil dalje.

»Ob devetih je pogreb, kajneda, Šimen!«

»Da, oče Purček! Le pridite pokropit Franceta.«

Šimen je ostal sam. Pokliče, plača in se odpravlja. Ko pa je krenil za voglom, zagleda Majdko, ki je nesla v košari krompir iz hrama.

»Šimen, Bog te potolaži in Mati božja naj te varuje!«

Podala mu je belo roko in Šimen jo je krepko stisnil. V solzah pa se je kopalo četvero oči...

Noč se je naredila, pa tema ni bila huda.

Mladi potnik je počasi, zelo počasi korakal proti domu. Nič se mu ni mudilo in skoro rajši bi se bil vrnil, da ga ni gnala želja, še enkrat videti svojega brata.

Dolina se je vedno bolj zoževala. Hribi so bili vedno bližji, reka Mokra je vedno bolj šumela, drevje je temo zgoščalo, pot se je izpremenila v stezo, zajec je preskočil pot, sova se je oglašala v bližnjem skalovju... Šimnu je srce stiskalo in dušo mu je dušilo kakor mora.

Široko strugo ima reka Mokra. Otroci se včasih izkušajo, kdo da zažene kamen onstran brega; a mora biti že posebno spreten, da bi mu

plošnati kamen priletel na zeleni breg. Pa kaj, ko to strugo malokdaj zaliva čez in čez deroča reka. To se zgodi le jeseni ali pa spomladi, pa še ne vselej. Tako pa je na tem peščenem in kamenenemrodu vedno dovolj življenja. Ptiči gnezde v nizkem protju, zajec tabori pod gostim grmičem, otroci režejo leskove šibice, kmetje odvažajo drobn pesek, apnar pobira kamen za apnenico, pastir preganja goved po zelenih rušah.

Za krajem teče reka Mokra in močno zgrajene »kašče« z lesenim obodom, napolnjene s kamenjem, pa podolgovati »psi«, le od ene strani s hlodi zajezeni, zadržujejo reko, da ne zajeda preveč v zeleno grivo to stran brega. Pod bregom je ločena struga, imenovana »mlinca«, ki goni mline in žage.

Vse to se je razprostrlo pred mladim potnikom, ko je došel v domači kraj. Tako živo so mu stopale pred oči podobe izza mladih let, ko je zrl tja dol v široko strugo. Vsak grmiček, vsaka ruša, skoro vsak kamen mu je bil znan. Kakor se je težko povzpел na pot, tako se mu je zdaj širilo srce, in hrepenenje po domu se je dvigalo vedno više v njegovi duši. In tisti hribi, tisti gologlavi grintovci, tiste zelene zaplate, tista sedla in tisti stoli na vrhovih so mu širili prsi, so mu dvigali pljuča, so mu jasnili čelo in lajšali srce. Kako lahnih korakov, kako brzih nog bi se spustil po bregu navzdol, da ne plava pred njim mrtvo telo, kri njegove krvi, brat po rodu, brat po duhu...

Tam gori v Zatišju, pred velikimi skalami, stoji mlin kmeta Brbana. Nad skalami je ravno polje, po katerem se vije velika cesta, in ob cesti stoji vas Mokrica. Onstran reke, ki jo veže lesen most, se razprostira raztresena vas Rosni dol, in tam, kjer Mokrica dela ovinek, je dolinica, ki ima obliko razgrnjene kože. Odtod menda ime vasi, ki čepi v dolini, »Pasja koža«. Tudi tu vidimo mlinček z dvema kamenoma, last kmeta Lukca.

Šimen iz mlina stoji nekaj časa vrh klanca; pa se spusti po klancu navzdol. Hitro pospeši svoje korake in domov ga žene želja, da bi videl še enkrat obraz svojega brata. Ljudje so prihajali in odhajali. Eni so nosili iz mlina, drugi so hodili kropit. Šimen jih ni maral srečavati in jim odgovarjati. Doma so ga pričakovali. Pa je krenil v stran, šel po stezi, ki drži čez pečine, da se od druge strani vrne v rojstno hišo Brbanovo.

II.

Kmet Brban je bil imovit. Gospodarsko poslopje je bilo dobro ohranjeno, le žaga je kazala

gola rebra na strehi. V hlevu je stalo šest lepih krav, par juncev in par konj. Prašičev je redila Brbanka lepo število.

Brban je imel dva sina, Franceta pa Šimna, in troje hčera: Uršo, Meto in Lojzo. Izza mladih let je bil v njegovi hiši tudi sin njegove sestre, mutec Judek. Ker sta bila Šimen in Judek oba rojena na dan sv. Šimna in Judeža, sta dobila tudi imeni po teh svetnikih. Mutčeva mati je umrla v otroški postelji, njen mož se je oženil drugič in Brban je vzel nečaka pod svojo streho.

Dve hčeri, Meta in Lojza, sta bili že omoženi, France je imel biti Brbanov naslednik, Šimen pa se je izučil v mestu za ključavničarja ter je po odsluženih vojaških letih delal v neki večji železni tovarni.

Brbanovi fantje so bili močni ljudje in na glasu kot pretepači. Zlasti mutec se je odlikoval z nenavadno močjo. Nekoč je šel z mestno gospodo na medvedji lov. Obstreljen medved se je zagnal proti njemu. Pa mutec se je spustil z njim v borbo in res ga je zadavil, dasi je sam odnesel dovolj hudih prask iz boja, da si je dolgo časa izpiral rane v reki. V spomin na to je vedno nosil medvedjo taco za klobukom. To je bil njegov največji ponos, in kar je racmanu krivec, to je bila njemu medvedja taca. Ta taca je bila kriva Francetove smrti. Mutec je sodil napačno. Menil je, da mu je Lukčev, ki je plesal za njim, nalašč potegnil klobuk z medvedjo taco raz glavo. Pa se ga je lotil. Drugi fantje so se zanj potegnili. Pretep se je začel in žrtev tega poboja je bil Brbanov France. Nekdo ga je z ranto udaril po sencih, in vsled rane je umrl. Preiskava se je vršila, pa niso mogli dokazati pravega ubijalca. Nekaj mesecev so bili vsi zaprti in kazen je bila prestana. France je umrl in Šimen je moral domov, da po očetovi smrti prevzame gospodarstvo.

»Sultan, ali me ne poznaš več?«

Pes umolkne in se laska prišlecu. Šimen stopa mimo podrte žage v mlin. Pa ni ga zgrešilo bistro oko mutčevo, ki je ravnokar izpuščal vodo raz kolesa, češ »jutri ne meljemo, ker je Francetov pogreb«.

Judku se razjasni čelo, ko zagleda svojega bratranca. Radosten mu poda roko, toda veselje svidenja se je takoj umeknilo globoki žalosti. Mutec pokaže z znamenjem, da je France mrtev, glasno zaihti in se oklene Šimnovega vratu. Oba jokata.

Pa mutec si kmalu obriše oči ter začne bratrancu razkladati, kako je France moral umreti. Pači obraz, maha z rokami in pribija z nogami, da se je račnica tresla. Ko je še Judek vzdignil

svojo roko in maščevalno pokazal proti Pasji koži, se mladeniča odpravita v hišo, kjer je ležalo mrtvo truplo nesrečnega Franceta na visokih parah ...

Polno ljudi je bilo v hiši. Nekaj jih je molilo, nekaj se jih je pomenkovalo, nekaj jih je pilo žganje ali kadilo tobak.

Vsi se ozro na Šimna, ki je vstopil, pogledal mrtvemu bratu v lice in močno zaihtel. Obraz si zakrije z roko, Judek pa si briše oči z rokavom. Fantje tolažijo Šimna, dekleta pa Judku kažejo s prstom proti nebu.

Pa pri mrtvaškem duhu tudi ljudje pozabijo na žalost, in pogovor se je sukal vsenaokoli. Dekleta so tudi zapele tisto zažorsko:

Zvoniti bom pustil,
škropiti pa né, —
škropile ga bodo
le moje solzé.

Oče Brban je dremal v veži. Žalost, skrb in trud so ga zazibali v spanje.

Že je bila ura čez polnoč, ko se začuje več trdih stopinj pod oknom.

Vsi se obrnejo proti odprtim vratom. V vežo stopijo nepričakovani gostje: pasjekoški fantje. Škropilci ali tisti, ki so mrliča stražili, se zganejo, stari Brban v veži se vzbudi, Šimen pogleda zdaj na mrtvega brata, zdaj na prišlece, zdaj na mutca in ne ve, kaj bi. Judek zre srepo, da se mu oči izbočijo, lica se mu pomrače, stiska pesti in komaj čaka, da bi udaril po Pasjekožcih. Zlasti Lukčev Jernej, ki je baje mutcu hotel vzeti medvedovo taco, ga je bodel v oči. Vse je bilo napeto in nihče ni še izpregovoril besede. Samo godrnjanje se je čulo po izbi in veži. Šimen je smatral prihod Pasjekožcev za izzivanje in manjkalo je samo za las, da v veži ni nastal pretep. Mutec je že stopil na prag, pa se oziral na Šimnov namigljaj. Kar izpregovori eden izmed Pasjekožcev:

»Kristjani smo, kaj se hoče? France, odpusti nam!«

Ta pozdrav je vplival pomirjevalno. Le mutec, ki ni razumel besedi, je vprašal Šimna, kaj hočejo. Na Šimnovo besedo je tudi mutec stegnil svoje pesti.

»Ta,« pravi Šimen, »vam pač lahko odpusti, toda kaj pa mi, ki smo živi, ki smo kri njegove krvi?«

»Pa še ti odpusti, kaj hočemo? Kristjani smo,« odvrne spet drugi Pasjekožec.

»Ko pa si mojega brata z ranto udaril po glavi, ali takrat nisi vedel, da si kristjan?«

Šimnu ni nihče odgovoril na te besede.

Godrnjanje se je spet začelo. Nič niso mogli lahko videti teh Pasjekožcev. Pa tudi ti so bili v Brbanovi hiši kakor na trnju. Hoteli so izpolniti svojo krščansko dolžnost in hitro oditi.

»France, Bog ti daj večni mir in nam odpusti,« izpregovori Lukčev, ki je stopil naprej v hišo in poškopil mrliča. »Vi drugi pa odpustite, če hočete,« sklene Jernej in odide, drugi fantje pa za njim.

»Da, da, če hočemo, če hočemo,« se je čul glas nekaterih iz hiše.

Najmanj povolji pa je bilo mutcu, da niso takoj udarili po Pasjekožcih. Ni mogel umeti, da bi Pasjekožci tako izlepa in zlahka odšli, kakor so prišli. Njegova medvedja taca se je še vedno majala na klobuku, kakor bi sopla maščevanje. Ni se mogel premagati, da ne bi stopil na vežni prag in s klobukom zapretil proti odhajajočim fantom.

Pasjekožci so se ustavili, a Lukčev jim je rekel: »Pustite ga, norca. Danes ni dan za maščevanje.«

Pa so izgínili v noč. Lune ni bilo več na nebu, zvezde so se potapljale za gorami, petelin je zapel jutranjico . . .

III.

Šimen je sedel na račnici . . .

Solnce je prihajalo izza gora in rumeni žarki so se majali na pisanih tleh. Kolesa so se vrtela počasi v globoki strugi in mlinski kameni so drobili rumeno žito. Stope so tolkle enakomerno na drobno proso in prijetno rahljanje mlinskih sit se je čulo izza vogla.

Šimen je sedel na zatvornici in zrl na vodne curke izpod ozkega korita. Večkrat je premečnil noge na tleh in hitro vrtil rumenkaste brke pod lepo umerjenim nosom. Pa je potegnil močno roko čez visoko čelo, ustnice so se stiskale, oči so šteje vodene curke in majajoč z glavo vzdihne: »Šlo bi, samo oče ne bo dal denarja!«

In se ozre, kakor bi se vzbudil iz spanja. Težke misli so se mu porajale v glavi, in veliki načrti so prevevali njegovo dušo. Podrta žaga mu je raztegala možgane in milo se mu je storilo, kako je nekdanj z veselim srcem valil hlode na žago, brat njegov pa vsipal žito na mlinske kamne. Vse to je minilo. Žaga leži v razvalinah, brat njegov pa počiva pod zeleno rušo pri Sv. Križu.

Šimen vstane, pri mlinskih vratih se pokaže glava Judkova. Z vednim smehljanjem na ustnicah se približa svojemu bratrancu in mu pokaže na visoke nožnice na žagi ter hitro migá z dlanjo gor in dol, kakor bi posnemal klino na žagi.

Šimen mu pritrdi ter začne razkazovati z rokami, kako bi on žago spet popravil, pre naredil in razširil. Mutcu se je širilo srce veselja in smejal se je tako, da je odmeval njegov rigajoči glas daleč naokoli.

Mutec seveda ni razumel vsega, kar mu je Šimen z znamenji razkazoval. Zlasti turbine, o kateri je bratranec sanjal, ni Judek razumel, ker ni še nobene videl. Šimen je videl že dosti turbin in v tovarni so jih napravili mnogo. Premišljal je, kako bi pre naredil mlin in žago. Ko je vse premislil in premeril, je razložil očetu svoj načrt.

Bili so pri kosilu.

»Oče, žago bo treba popraviti, da bomo spet žagali. Čemu bi zastoj plačevali davek od nje,« sproži Šimen.

»Tisto že. Le postopi se,« reče oče.

»Kar je lesenega, napravili bomo sami. Kar pa je treba železja, bomo naročili iz tovarne.«

»Železja pač ni treba drugega kakor kljuko.«

»Pač, oče! Kar je odspodaj, mora biti vse železno.«

»In koliko bi to stalo?«

»Kakšnih 600 K.«

»Uhu! To je preveč.«

»Če se že dela, mora biti dobro narejeno. Gonilno kolo je prelahko. Treba ga bode zamenjati.«

»Za našo vodno moč je dovolj težko. Ako je prej zadoščalo, bode tudi zdaj.«

»Pa jaz mislim, oče, vodno moč povečati. Lahko bo voda gonila več klin. Za to bo treba turbine.«

»O, tiste pa ne. Za to ni dovolj 600 K, ampak 6000 kronic.«

»6000 K ne bo stalo, ker bomo doma dosti sami napravili.«

»Ej, fant, jaz že vem, kaj se pravi pre narejati.«

»Te podrtije se ne izplača popravljati. Ko bi sami delali vse na žagi, se ne izplača, kaj šele, če najmete žagarja! Dohodninski davek je večji, naredi se pa toliko kakor prej. Če pa napravimo na turbino, bomo naredili več en dan, kakor zdaj dva dni.«

»Ti, Šimen, svet le vse prelepo gledaš. Drugače se govori, drugače je v resnici, drugače se kaže, drugače se plača; z eno besedo, tebi še manjka izkušnje.«

»Ali jaz sem že videl žago tako napravljeno.«

»Videl pač, pa delal ne.«

»Nekaj se pa mora tudi ljudem verjeti.«

»Ej, prebito malo, fante! Svet je namazan z vsemi mazili.«

»Potem tudi Vi zahtevate, da jaz Vam ne verjamem.«

»Jaz sem vendar tvoj oče, ali ne?«

»Ali svet se zmerom preobrača, svet napreduje.«

»In to je ravno slabo. Čim bolj se preobrača, tem slabeje je na svetu. Jaz to vem, ti pa ne veš tega, ker nisi izkusil.«

»Torej meni ne privoščite nobene izkušnje?«

»Ne, ker je vsaka izkušnja draga. Kar je pa drago, ne boš kupil drugače, kakor prisiljen. Boga zahvali, da te nihče ne sili.«

»Zakaj pa ste kupili bika od Kmetijske družbe? Saj bi ga doma izredili ceneje.«

Oče Brban nima odgovora. Nevoljen se obrne in reče: »Naredi, kar hočeš, ako imaš denar. Jaz ne dam nič.«

Šimen odide samozavestno v mlin. Nasuje žita na prazni kamen, pa se nasloni na okno. Zamišljen zre v mlinska kolesa, ki se počasi premikajo pod vodnim slapom. Spoznal je, da se z očetom ne da nič napraviti, in premišljal je, kako bi dospel do svojega namena . . .

Tuhtal je, kako bi dospel do konca, kako bi razvozljal voz. Denar, pa denar! Ali se ne da dobiti na posodo? Pa kdo bi mu kaj prida posodil, dokler nima ničesar prepisanega na svoje ime? Razpenjal je svoje načrte na vse strani, raztezal na dolgo in široko, na visoko in globoko, toda izida ni našel, vozlja ne razvozljal, ključa ne našel. Premišlja junake, velike može, izumitelje, katerih životopise je bral, pa mu šine izpeljiva misel v glavo.

»Že vem,« je govoril skoro na glas. »Led je pretrd, očeta ne bom več prosil. Res pojde počasi, pa nič ne de. Sčasoma že pridem do denarja. Pridne roke tudi kaj premorejo. Kadar bo oče videl, da se začne moj načrt uresničevati, utegne vendar le priti do spoznanja in mi kaj pomore. Judek mi je vdan. Ta bo storil mnogo. Njegove pridne roke mi prihranijo lep kos denarja. Razodenem mu še danes svoj naklep, da se povrnem v mesto. Nekaj novcev imam prihranjenih, drugo pa si upam prislužiti v nekaj letih. Judek pa bo medtem kopal novo strugo in stavim svojo glavo, da v dveh letih sam prekoplje strugo. Tovarnar

mi je bil tudi naklonjen in vem, da ne bo stavil visokih zahtev, ako mu razodenem svoj načrt. Sicer pa mi turbino da izvršiti, čeprav jo polovico plačam. Saj polovično vrednost mora vendar le ceniti, čeprav je turbina v rabi. Železo je železo in ima vedno svojo vrednost . . .«

Kar potrka nekdo Šimnu na ramo. Ozre se in vidi svojo sestro Uršo.

»Kaj pa si vedno tako zamišljen, Šimen! Vidiš, da kamen prazen teče? Bodi vesel in zadovoljen, saj ti ničesar ne manjka. Meni je tako hudo, ko vidim, da si žalosten in da se z očetom ne razumeta.«

Bratu je dobro dela ljubezniva sestrina beseda in smejoč se jo poboža po belih licih, natošenih od moke.

»Urška, kako rad bi te ubogal, pa ne morem.«

»Pa me daj, Šimen, vsaj zdaj me daj ubogati in bodi vesel.«

Sestra se ga oklene okrog vratu. Šimen se nasloni na njeno glavo, pa molči. Srce se mu je omehčalo in solzo si je utrnil iz očesa . . .

Šimen nasuje žita na kamen, Urška pa strese iz lesenega škafa belo moko v praznato vrečo.

Klop je slonela ob steni in nanjo sedeta brat in sestra. Mlinska kolesa so se vrtela in škripala, voda je šumela, sita so se tresla in preslica je ropotala . . . Šimen pa je sestri razodeval svoje načrte.

»Rad bi te ubogal, rad te imam, ljuba Urška, pa mene žene srce od doma. Oče bi mi lahko pomogel, pa neče. Tako pa si bom sam pomogel do svojega cilja. Povrnem se za nekaj let v tovarno in delal bom noč in dan, da si prihranim denarja. In ko bom prihranil dovolj, tedaj se spet vrnem in skupaj se bova veselila moje sreče.«

»Šimen, če mora tako biti, pa naj bo. Pre-rada te imam, da bi zadrževala želje tvojega srca. Srečen bodi, zdrav bodi, pa skoro se vrni! Tudi jaz imam prihranjenih nekaj denarjev, pa vse ti bom dala, samo da se povrneš. Saj veš, oče so stari in težko delamo. Pogrešali te bomo, kakor pogrešamo Franceta.

Šimen se je pripravljaj na odhod. (Konec.)

NOVA STRUGA.

Povest izpod hribov. — Spisal P. Bohinjec.

IV.

(Konec.)

Zabolelo je starega Brbana, zabolelo v dno duše, ko izve, da je sina vzela noč. Od hčere je izvedel, kam je Šimen šel. Težko mu je bilo, pa premagal se je in prenašal sinovo izgubo.

Šimen je povezal svojo obleko v zveženj, pa jo mahnil čez breg po beli cesti. Ustavil se je »Pri zlati zvezdi« na razpotju, se pokrepil za na pot, razodel Majdki svoj načrt. Solznih oči sta si podala roke in Šimen koraka urnih nog proti mestu. Ob jutranji rosi pritisne na beli gumb pri tovarniških vratih.

Judek pa je že takrat vihtel kramp in začel kopati novo strugo. Kakor hitro je zasul kamene z žitom, brž je stopil za vogel in vzel kramp v roko.

Priden je bil Brbanov mutec, priden kakor čebela; močan je bil kakor medved in zvest kakor kužek. Bil je okroglih, bolj potlačenih lic, širokega nosu in debelih ustnic. Oči so se mu svetile kakor risu in dolgi lasje so pokrivali njegov tilnik. Široke prsi so se mu dvigale kakor kovaški meh, roke in noge pa je imel skoro medvedje. Vez njegovega jezika se ni nikoli razvozljala, njegova ušesa niso čula nikoli ubranega zvonjenja, toda v prsih mu je bilo čuteče srce in v glavi je nosil zastavne misli. Izza mladih dni se ni nihče zanj brigal. Najstarejša Brbanova hči Lojza ga je spravila pokonci s kravjim mlekom. Judek se je telesno dobro razvijal, ker hrane mu ni manjkalo, pa omehkužil tudi ni nihče njegovega telesa. Še kot dvanajstleten deček je hodil okrog v sami hodnični srajci, le pozimi si je nateknil coklje in oblekel star kožušček. Seveda so mu pastirji nagajali, pa on se za to ni zmenil. Zarezal se je debelo, ko je ugledal kako deklico. Če pa ga je kdo potegnil za srajco, ga je prijel za hlačni rob in vrgel po tleh, da so vse kosti zahreščale.

Z dvanajstim letom se je začela druga doba njegovega življenja. Prejel je zakrament sv. birme in takrat mu je krojač umeril prve hlače. Odslej je dal slovo pastirskemu življenju in vstopil je v mlin. Že na paši je pokazal talent za lesne izdelke in napravil je pastirjem razne igrače. Krajčevi Jerici pa je celo izrezal sv. razpelo. In ta svoj talent je imel Judek priliko pokazati pri popravlilih v mlinu. Škafje in korita, tresalnike in sita,

palice in rogovile je sam napravil. Njegove roke niso znale počivati, pa tudi njegova glava ni nikoli mirovala. Vedno je kaj tuhtal, poizkušal in prenašal, sestavljal in razdiral. Cerkvenih orgel ni nikoli slišal, samo videl. Pritiskal je posebno rad mehove. Navadno je zahajal v cerkev na kor in tam opazoval natančno orgle. Pa jih je doma napravil, posnete po cerkvenih. Harmonike napraviti mu je bilo lahko delo.

Svoje matere ni poznal, ker mu je umrla na porodu. Svojega očeta je poznal, pa še kot otrok. Ker je bil sirota, se je oklenil popolnoma hiše svojega ujca. Nihče se ni brigal za njegovo vzgojo. Jestji so mu dali dovolj, samo da je delal. Vse drugo je bila postranska stvar. Od verskih resnic je vedel le, da je nad njim Bog, ki dobro plačuje in hudo kaznuje; dobro mu je bilo delo, hudo mu je bila tatvina. Sicer pa je živel le po naravnih zakonih. Izmed deklet mu je bila povšeč le Krajčeva Jerica. Že na paši ji je dajal povsod prednost in potegnil se je vselej za njeno čast. Kar je Jerica hotela, to je Judek vse napravil. Marsikatera se mu je nastavljala, čeprav samo za šalo, ali on ni nobene pogledal. Prepričan je bil, da ga Jerica vzame, kadar se bo ženil. Jerica pa je mislila drugače. Mutca je vodila za nos, to pa zato, da ga je izkoriščala v svoje namene. Silno žalosten je bil Judek, kadar je izvedel, da Jerica govori s kakim drugim fantom. Prišel je do nje, pa jo je ostro posvaril. Ali Jerica ga je vselej premotila in dokazovala, da ni res, kar so mu drugi povedali.

Jerica je bila že šestnajstletna deklica. Pa je šla v mesto. Tam je služila in si je prvo leto prislužila fanta v zibeli. Ko mutec to izve, je tako iz sebe, da je hotel Jerico in fantka ubiti. Jeza njegova je bila velika. Bila je tolika, da je preseгла sedem moških in sedem ženskih jez. Divjal je, škripal z zobmi, in kar mu je prišlo pod roke, je strl. Celo domači so se ga bali. Sreča je bila, da je Jerica prebivala v mestu. Vse spominke od Jerice je znesel na pod in tam je s cepcem bil po njih, da so podnice odskakovale. Pridrl je v Krajčevo hišo. Vsi so se mu poskrili. Jeričino skrinjo je vrgel na dvorišče in tam jo je s sekiro razsekal na drobne kosce. Obleko je raztrgal z rokami, da so cunje letele na vse

strani. S pestmi je pretil, z zobmi škripal, da je bilo vseh strah in groza.

Le počasi se je Judek spet pomiril. In takrat se je поблиže seznanil z Martinom Poličarjem, ki je bil vpokojen duhovnik ter je prebival v vasi Mokrici.

Gospod Martin je rad zahajal vsak dan v gostilno pri Klančarju. Tam se je seznanil z Brbanovim mutcem. Spoznal je njegovo modro glavo, videl njegovo zanemarjeno vzgojo, pa se mu je smilil. Zvabil ga je k sebi v stanovanje in razumela sta se kmalu. Gospod Martin mu je razlagal verske resnice. In Judek je bil sila vedoželjen. Z otročjo preprostostjo ga je poslušal in izpraševal ter je bil sila vesel, ko mu je gospod Martin povedal, da ga bo pripravil za izpoved in sv. obhajilo. Vse je šlo Judku rado v glavo in pripravil se je za sv. zakramente tako lepo, da je bil vsem v izpodbudo.

Odslej je bil mutec ves drugačen. Na Krajčevo Jerico je čisto pozabil in niti slišati ni hotel o njej. Delal je rad, krotil je svojo jezo, molil po svoje in vsako nedeljo si ga videl tudi popoldne v cerkvi, ko je kleče molil sv. križev pot. Brbanovi so bili zelo veseli te izpremembe in so ga še rajši imeli. Oče Brban se ni več jezil nad njim, če je kopal strugo za Šimnove načrte in Urška mu je dostikrat nalila skledico s kavo ali prinesla kruha s surovim maslom. In mutec je tudi držal, kar je sklenil. Bil je dober kristjan in dostikrat je pokazal s prstom proti nebu mladim ljudem, ki so hoteli prestopati božje zapovedi.

Z gospodom Martinom sta si postala najboljša prijatelja in mutec je rad obiskaval dobrega pastirja, ki mu je pri kozarcu vina razlagal mnoge stvari. Gospod Martin je bil učen mož, obširnega znanja, priden v službi, dobrega srca, samo vinska kapljica ga je zanesla v oddaljeno gorsko vas. Velike življenjske izkušnje so mu zarezale globoke rane v srce, ali ta Judek se mu je zdel tako nepokvarjen, tako dober, tako nenavaden, da mu je prirastel v srce.

Kar grozno je bilo gledati gospoda Martina in Judka, ko sta prišla v ogenj. Duhovnik se je pospel izza mize, iztegnil svoje dolge roke, iztegal prste, kremžil obraz, stiskal ustnice, pomežikaval z očmi . . . Mutec pa je verno gledal v geste svojega učitelja, pokimaval in odkimaval, odbijal z levico in pritrjeval z desnico ob mizo . . .

Bilo je pozno poletenski večer. Gospod Martin je že nekateri maselje izmeril do dna, ko vstopi Brbanov mutec. Z bistrim očesom pomeri na očeta Martina, ga pozdravi, da se je medvedja taca zamajala za klobukom, pristopi in izpije gostov ko-

zarec do dna. Zadovoljno se z levico pogladi po prsih, pa takoj izpremeni svoj obraz in zapovedujoče kaže z rokami in obrazom, da mora gospod Martin domov in da ga Judek spremi.

Res čudna izprememba! Gospod Martin je mutca učil verskih resnic, učil nravnih naukov, pa tudi lepih manir; učenec si jih zapomni in se ravna po njih. Gospod Martin je dostikrat pokazal na kozarec, pokazal na čelo s krožečim prstom, čes da že preobilno pitje človeku pamet jemlje. In Judek si je to dobro zapomnil ter se je varoval preobilno piti. A želel je tudi svojemu učitelju vse dobro in zato je vestno pazil, da je gospoda Martina o pravem času spravil iz gostilne in spremil na dom.

In za to mu je bil gospod Martin hvaležen. Rad ga je imel in hodil ga je tudi čez dan obiskavat na žago.

V.

Mutec je sedel na veliki skali v strugi in vrtal z železnim svedrom globoko luknjo. S težkim kladivom v levici je udarjal na zgoraj stlačeni sveder, da se je razlegalo po dolini in odmeval zamolkel glas tresoče se skale.

Po klancu pa se bliža gospod Martin. Z zadovoljnim obrazom se je oziral na Judka in varno postavljaj svojo palico po strmem klancu . . .

Mutec ga zagleda že od daleč in ročno položi sveder in kladvo na bližnjo skalo. Skloni se pokonci in pozdravlja prišleca. Z desnico pokaže na posodo, napolnjeno s smodnikom, nagne s periščem, kakor da bi suval v izvrtano luknjo v skali, bliskoma raztegne roki in zavpije »bo-o«, da je gospodu Martinu pretresalo mozeg in kosti.

Judek mu veli z roko, naj se oddalji v mlin, in začne stresati s črnega piskra po papirnati cevi smodnik v skalnato luknjo. Gospod Martin je vedel, da se mutec ne šali, in brzo stopi za strugo proti mlinu. Ko je bil že streljaj daleč, zabije mutec žvepleni motvoz v izvrtano luknjo zažge z vžigalico motvoz in zbeži, kar so ga noge nesle, proti mlinu.

Gospod Martin se je skrtil za vogal hiše, mutec pa je stopil za opaženo žago.

Kar se pokadi iz zavrtane skale, nato pa nastane tak pok, da se je čul več kakor uro daleč . . . Mutec teče v največjem diru proti skali, ki je ležala razklana v strugi. Drobcji skale so se zavrteli v zraku in od smodnika črno pobarvana stena je pričala, da je strel napravil mogočen učinek. Judek je valil debele skalnate kose iz struge, kakor bi pobiral rumena jabolka, in se zadovoljno smejal posrečeni eksploziji . . .

VI.

Urškino pismo je privabilo Brbanovega Šimna domov. Odpovedal je službo in se obenem s tovarnarjem pogodil za novo turbino. Pisal je Urški, naj Judek pride ta in ta dan z voznikom Purčkom v mesto.

Mutec se je oblekel praznično in v gostilni »Pri zlati zvezdi« čaka voznika. Debelo se je nasmeljal, ko se prikaže Majdka na pragu. Začne ji razkazovati, kam da gre in koga in kaj pripelje domov. Palec vtakne v usta, kakor je zaznamoval brata, in desnico začne vrteti z največjo brzino, predstavljajoč turbino. Zategnjeno se oglašča: »Be-e« in pomežikuje dekllici s črnimi očmi. Prime svoj rokavnik in pokaže na dekljičo sivo jopico, hvaleč jo, kako se ji poda umerjena kočemajka. Pokaže svoje zelene naramnice in obrača svoje oči na bele naramnice belega Majdkinega predpasnika. S fino gesto zaplava njegova desnica od njegove do Majdkine glave in Majdka je dobro razumela, kaj ta gesta pomeni? Pa še ni hotela razumeti in se je delala nevedno, migujoč z ramami in obračajoč rdeče ustne, da se je Judku zdelo, kakor bi trgal rdeče rože raz njene ustnice.

Ravno mutec natančneje raztolmači svoje želje, povijajoč roke navidezno z blagoslovljeno štolo, kar se prikaže izza vogla voznik Purček. Ker je bil Judek tudi glušec, ni čul ropotanja voza in rdeča barva je pobegnila čez njegova lica, ko mu Purček na vozu pomiga s karajočim prstom.

Judek pa je le naganjal Majdko, naj mu da šopek za klobuk. Kazal je na prazno klobukovo oglavje, kazal na prazen gumbnik na rokavniku, kazal, da gre v mesto, koder bo videl škofa z visoko kapo, cesarskega namestnika z zlato porto.

»Pa mu daj kakšno rožico, da se ga znebiš,« pravi Purček.

In Majdka odtrga na oknu zelenega rožmarina, ki ga mutec potakne za medvedjo taco.

Zameketal je navesglas in skočil na voz. Voznik požene in mutec se odpelje proti beli Ljubljani . . .

Gledalcev ni imel malo. Njegov zagoreli obraz, njegova orjaška pleča in medvedja taca je vzbujala pozornost. Kakor je bila njegova navada, je mahal z rokami in sam sebi govoril. Ustavil se je pred steklenim izložbenim oknom. Gledal je debelo razstavljene predmete in premišljeval, kaj bi kupil Majdki za »štruco«. Najbolj mu je ugajala močno pisana ruta, in v duhu se veseleč, kako bo razveselil svojo izvoljenko, ki mu je dala pušelj, maha z rokami in govori sam sebi.

Pa glej nerodo! Preveč je iztegnil svojo žuljavo roko proti steklu, proti pisani ruti . . . Roka zadene v šipo, šipa pa počí in mutec si briše krvavo roko z belo mrežasto ruto, ki jo je potegnul iz žepa . . . Zavpije, ljudje se zbirajo krog njega, prodajalničar prileti iz prodajalne, preden se je Judek dobro zavedel, že stojita dva redarja pred njim . . . Judek potegne mošnjček iz žepa, češ da bo plačal . . . Pa redarja ga le silita, da gre z njima. Mutec se brani . . . Kar popade redarja in ga vrže kakor snop na tla, da je priletel s komolcem v šipo in razbil še ostali večji del šipe. Spoprimesa se tudi z drugim redarjem, ko je oni na tleh brlizgal na svojo piščalko. Mutec je stopil v prodajalno, da bi plačal. Pokažejo mu osem prstov, pa desetkronski bankovec. Takrat pa Judku zmanjka sape. Samo petdesetak je imel, tisti petdesetak, ki ga je dobil od gospoda Martina, ker je najdeno listnico s 5000 K pošteno vrnil gospodarju. V tem pa že štirje redarji stoje za mutcem. Ta se izgovarja in kaže na redarja, ki je imel krvavi komolec, češ tudi ta je nekaj zaslужil, da plača ostali znesek. Zvežejo mutcu roke, ta pa se vrže na tla in se brani z nogami. Enega redarja je brcnil tako, da je odletel v vrata in ubil šipo v vratih. Spet nova škoda! Drugega redarja, ki mu je prišel preblizu glave, je ugriznil v nogo, da se mu je kar kri pocedila.

Končno povežejo mutcu tudi noge in ga neso na voz. Žalostno je Judek zrl po medvedji taci na klobuku, ki je ležal na vozu poleg njega, zrl na zeleni rožmarin in se spomnil Majde od Zlate zvezde . . . Ves život ga je bolel in kri mu je brizgala izza nohtov . . . Ljudje pa so se smejali in gledalcev je bilo, da se je kar trlo.

Šimen je izvedel za bratovo nezgodo in se je zglašil v mestni hiši. Plačal je škodo in mutca odpeljal iz bele Ljubljane. Poznali so Šimna in njegovo hišo in prizanesli nerodnemu Judku. Potrt je stopal Judek po mestnih ulicah in šele, ko je Purček nalagal turbino in je Judek pogledal v delavnico Tönniesovo, se je njegovo oko spet zaiskrilo in njegovo srce potolažilo. Mogočno sede poleg Šimna na rdeče barvano turbino in Purčkovi konji so potegnili . . .

Dobre volje je bil voznik, tudi mutec je pozabil bolečine in pretil nazaj z roko proti Ljubljani, pretil redarjem . . . Le Šimnu se je zdelo pusto, da se je Judku to primerilo, pusto posebno zato, ker je plačal precejšnjo vsoto za poškodbe, vsoto, katero bi bil zdaj tako krvavo potreboval.

Pa čas celi rane, časih prav hitro, in ko Purček privozi do križpota, do Zlate zvezde in

»kriške rože«, tedaj se tudi Šimnu puščoba raztaja na ustnah in ponosno zakliče z voza v vežo:

»Majdka, hej! Prinesi ga liter, pa rožmarina vanj namoči. Tudi jaz bi rad dobil danes Judkovo moč, da bi potrgal vezi, ki me vežejo.«

Purček je v tem že v veži domačim pripovedoval, kaj je Judek napravil v mestu. Judek pa se zadovoljno smeje, ko zagleda Majdko na pragu. Ali takoj mu pride na misel pisana ruta v izložbi in žalostno zameketajoč pokaže na ruto in odmiha z rokami, češ da je imel nesrečo.

Majdka se prestraši. Le prehitro razume položaj in spomni se rožmarina.

»Majdka, rožmarin bo drag!«

Deklica pa skoči k vozu in kakor bi trenil, iztrga rožmarin mutcu s klobuka.

»E, drag, drag, Majdka, šipe so drage,« pristavlja vinjeni Purček.

»Saj ste Vi rekli, naj mu ga dam,« odgovarja domača hči.

»A tako, Purček?« se obrne Šimen k vozniku. »Vožnja ne bo zadoščala za povračilo.«

Tisti hip pa se Majdka proseče zaupno obrne do Šimna, Judek se drži nerodno in skesano, Purček udari po konjih in Šimnu le še plavajo na ušesa besede točajke: »Šimen, brez zamere!«

Šimen je le še zapretil nalahko s prstom. Tako pa se mu je zdelo, da mu je Majdka dala zadoščenje, ker je vpričo njega mutcu odtrgala rožmarin s klobuka. Mutec je ta dan že tudi prenesel kaj takega in Purček je bil končno vendar le zadovoljen, ko sta se s Šimnom pobotala za vožnjo in usodepolni svet.

Malo težko je Judek vzdigaval težko turbino z voza, ker ga je še bolelo po vsem životu. Drugi dan se je že zvijal pri dvigih, tretji dan je bil pozabljen redar, pozabljen petdesetak, pozabljen tudi zeleni rožmarin.

Gospod Martin mu je pokazal s prstom proti nebu in rekel, da je to božja kazen, ker je terjal rožmarin in kupoval pisano ruto. In mutec se je trdno odločil, da ne pojde več niti k Zlati zvezdi, niti v belo Ljubljano. Delal je pridno, držal se je doma in le h gospodu Martinu je zahajal.

Človek je že tak, da brez idealov ne more biti. Mutec ni več maral slišati ne o Krajčevi Jeri, ne o Majdki na križpotju, in preverjen je bil, da je ženska zlodej.

Kadar sta se z gospodom Martinom menila o ženskah in je pomenek nanesel na kako ženski slabost, tedaj se je mutec razhudil takoj in pokazal za svojim hrbtom dolg, zavihani rep, na glavi pa kriva rogova. Pač pa je Judek odslej posebno rad zahajal v cerkev, premolil ob ne-

deljah po svoje križev pot in rožni venec, zlasti pa je rad pomagal cerkovniku. Tudi gospod Martin je postajal redok gost pri Klančarju in Judek je že tako ukrenil, da je s steklenko pod pazduho prisopihal na večer v župnišče, ko se je ravno gospod Martin napravljajal za večerni izprehod. Odkar je bil mutec vsakdanji gost v župnišču, se je pomladil gospod Martin, se je pomladil cerkovnik, pa tudi farovška Karlina.

VI.

Gospoda Martina postrežnica Karlina, ob enem njegova sestra, se je začetkom kar bala zagnetenega Judka. Ali ta se je hitro oprijel vsake boljše šege in čez nekaj dni je že umel mutec boljše poklone delati kakor cerkovnik. Naklal ji je mimogrede drobnih drvâ, prinesel od doma tankih tresek, pa tudi prav finega peska za ribanje. Pripravljen je bil, izpolniti vsako Karlinino željo, in ko se je postrežnica privadila nekaj mutčeve govorice in obnaše, tedaj je bil Judek ves srečen in je hvalil Karlinco, da ga že tako dobro razume.

Seveda je dobil mutec tekmeča. Cerkovnik je začel sumničiti in zdelo se mu je, da je Judek bolj v veljavi v župnišču, kakor on sam. Zato je tuhtal, kako bi mutca na lep način odpravil...

Ali mutec je bil plemenit človek in se ni dal ujeti v navadne spletke. Pač pa je bil neizrečeno vesel, da mu je gospod duhovnik dovolil, da sme prižigati ob velikih praznikih sveče na velikem lestencu. Ponosno je stopal po cerkvi, spotoma tudi kakega šolskega otroka pred oltarjem krcnil s kajfežem in mu zagrozil s prstom, kažoč na tabernakelj. Ženske so dobile pred Judkom nekak strah in moški so se muzali, zroč na lepo počesanega mutca. Le cerkovnikova žena se je grdo držala in pazila na vsak njegov korak. Nekoč je ravno Majdka s križpotja stopala po cerkvi, bližajoč se svojemu stolu, pa jo je mutec pozdravil, dasi z vso resnostjo, pokimajoč z glavo. Takoj po svetem opravilu je Karlinca izvedela za ta mutčev prestop.

Ali Judek ni poznal šale. Cerkovnikova žena je rada spala in rada mudila. Skoro vselej se je pri zadnjih pririnila v stol.

Nekega jutra pa sede mutec tebi nič, meni nič v stol cerkovnikovke. Vse žene so že zasedle prostore, le cerkovnikovke še ni bilo. Mutec pa, prižgavši sveče, sede na prazni prostor. Ženske so se muzale, cerkovnikovka prisopiha najzadnja. Ko pa zagleda Judka v stolu, jo rdečica oblije. Mutec se ji ne umakne, ampak ji pokaže prostor na tleh.

Tako je Judek ozdravil zaspano cerkovnikovko. Gorjančev fant je bil sila poreden. Nosil pa je navadno alelujo ob velikonočni procesiji. In ker je hotel gospod Martin ponižati porednega paglavca, je naročil Judku, da bo on odslej nosil alelujo. In to ni bila mala čast za mutca. Saj navadno drugod nosijo alelujo veliki študentje, ki so lepega vedenja. Vedel pa je tudi, da ne bo nobeden fantov upal prevzeti Gorjančevemu tega posla, ker so se ga vsi bali. In zato je gospod Martin mutcu poveril ta posel. Sicer se je zakristija potresla, ko sta se mutec in Gorjančev spopadla. Pa Gorjančev je osramočen odkuril, ko je gospod Martin stopil v zakristijo. Tako si je Judek prisvojil dve častni službi pri cerkvi.

Sicer pa je med tednom pridno pomagal svojemu bratu. Z vsvo vneto se je Šimen lotil poprave in predelave. Ko je bila prstenina pospravljena in pozna jabolka obrana, tedaj je bilo delo končano. Struga Mokrice je bila iz cementa, jez se je podzidal, turbina vstavljena. Pa tudi voz je bil nov, nožnice nove in močni jarem je nosil vlite klešče, napravljene za več klin. Srečno je šlo delo izpod rok, saj je bil Šimen vaje in umen, in ko so v soboto pred adventom zvonovi zapeli delopust, je tudi Brbanova žaga stekla.

Mutec je plesal od veselja za lepim vozom na žagi, držeč v roci leseni zvod. Žaga se je tresla, jarem se je dvigal kakor blisk in kline so pele, da je odmevalo po dolu.

Celo stari Brban je odlagal svojo nezaupnost in zadovoljno kimajoč ogledaval spretno izpeljane zveze in prestave. Vaščani so z veseljem vozili na žago, ker je bil mutec spreten žagar, in računski šimnovi niso bili pretirani.

Ko pa je spomlad prihajala v deželo, je Šimen tudi mlin popravil. Vse se je napravilo lahko, umetno. Lahko so se dvigala kolesa, zlahkoma se je vrtela železna preslica, stope so se dvigale v

taktu in celo cirkular je zažvižgal poleg vene-cijanke.

Bilo je dovolj meljave, dovolj lesa na žagi. Šimen je zadovoljno nadziral vse priprave in razkazoval svoj napredek zdaj temu, zdaj drugemu. Pa zavisti tudi ni pogršala nova turbina, in ko je tisti Lukčev Jernej iz malna v Pasji koži ponoči pritihotapil na žago in hotel potreti lopatice turbine, ga mutčevo bistro oko ni zgrešilo. Nalomastil ga je tako, da si je Jernej zlomil roko, ki mu ni več služila. Moral je od tistih dob z eno roko in z usti vreče zavezavati.

Mutcu se je zdelo, da je maščeval smrt brata Franceta.

Ko pa je Šimen leto osorej polagal očetu račune, je zinil, da bi se rad ženil. In oče mu ni branil . . .

»Kriška roža« je še vedno cvetela »Pri zlati zvezdi«. Gospod Martin je presadil to rožo v Mokriški dol.

Bila je svatovščina. Godci so godli, pa jih glušec ni slišal. Svatje so govorili, pa jih mutec ni razumel.

Ko pa je mokriški cerkovnik, ki je bil obenem čevljar, ukazal godcem, da naredo čevljarsko, tedaj se je tudi Judek pomešal med plesalce. Gledal je cerkovnici pod noge, gledal na obraz, pa je obdržal takt. Samozavestno je pretel s prstom, močno je pribijal na koleno, in ko se s cerkvnico spoprimesta, sta se vrtela po plesišču kakor dva, ki sta si že davno odpustila . . .

In zdaj se mokriški mutec spet redno vsak dan sprehaja po žagi, meče z lahkoto izžagane deske na plan, ogleduje kline v jarmu, pogleduje lopatice v turbini in je zadovoljen kakor nihče drugi.

Ob praznikih pa prižiga veliki lesteneč, o veliki noči nosi alelujo, sicer pa je in ostane gos-poda Martina najboljši prijatelj . . .

DEVETA DEŽELA.

Zložil Josip Lovrenčič.

Pravljica v mislih je cvetela,
oči so govorile hrepenenje:
življenje!

In šel sem v svet —
prišel v deveto deželo zrelih let.

V rdečemodrem drevesu krvi
ptička ljubezen si gnezdo je spletla
in dan za dnevom žgoli . . .

Pravljica zori.

